

Sygn. akt. III Ko 139/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 lutego 2016 r.

Sąd Okręgowy w Kaliszu w III Wydziale Karnym w składzie:

Przewodniczący SSO Marek Bajger - spraw.

Sędziowie SSO Andrzej Miller

SSO Krzysztof Patyna

Protokolant Małgorzata Bartczak

w obecności Prokuratora Prokuratury Okręgowej Mirosława Augustyniaka

po rozpoznaniu w dniu 19 lutego 2016 r. sprawy

z wniosku J. G.

w przedmiocie zasądzenia zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie

1. Na podstawie art. 552 § 1 i 2 k.p.k. oraz art. 552a § 1 i 2 k.p.k. oddala wniosek.

2. Zasądza od Skarbu Państwa na rzecz adw. M. S. koszty zastępstwa procesowego wnioskodawcy z urzędu (w tym VAT) w kwocie 147,60 zł (sto czterdzieści siedem zł sześćdziesiąt gr.).

3. Na podstawie art. 554 § 4 k.p.k. kosztami postępowania obciąża Skarb Państwa.

SSO Andrzej Miller SSO Marek Bajger SSO Krzysztof Patyna

Sygn. akt III Ko 139/13

UZASADNIENIE

Wnioskodawca J. G., pismem z dnia 14 listopada 2013 r., skierowanym za pośrednictwem Sądu Rejonowego w Jarocinie, wniósł o zasądzenie zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie go w sprawie o sygnaturze akt VII K 316/13, domagając się z tego tytułu kwoty 100.000 zł /wniosek k. 3/.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 11 września 2012 r., w trakcie czynności egzekucyjnych prowadzonych przez komornika sądowego P. T. oraz asesora komorniczego Z. S. przeciwko wnioskodawcy J. G. w miejscowości (...), doszło do znieważenia tego komornika, naruszenia jego nietykalności cielesnej i gróźb w stosunku do niego ze strony wnioskodawcy. J. G. nie został wówczas zatrzymany. W związku ze zdarzeniami z 11 września 2012 r. wszczęte zostało i toczyło się przeciwko niemu dochodzenie.

/częściowe zeznania wnioskodawcy J. G. k. 77v-78 w zw. z k. 43-44, akta sprawy VII K 316/13 Sądu Rejonowego w Jarocinie VII Zamiejscowy Wydział Karny z siedzibą w Pleszewie: zeznania świadków: P. T. k. 4-4v, 19-20, 106-108, W. D. k. 15-16, Z. S. k. 17-18, 108, T. K. k. 22-23, 108v-109, G. C. k. 26-27, M. N. k. 28-29, M. P. k. 34-35, notatki urzędowe k. 1, 2, wezwanie do udzielenia pomocy k. 8, postanowienie o wszczęciu dochodzenia k. 21, zawiadomienie k. 36/.

W dniu 13 listopada 2012 r. funkcjonariusze KPP w P. M. W., S. B., M. K. (1) i A. M. udzielali, wzmocnionej z uwagi na wydarzenia z dnia 11 września 2012 r., policyjnej asysty komornikowi sądowemu P. T. oraz asesorowi komorniczemu Z. S., prowadzącym dalsze czynności egzekucyjne przeciwko wnioskodawcy J. G. w miejscowości (...). Po przyjeździe w/w osób około godz. 11 na teren posesji w (...), J. G. zaczął używać w stosunku do komornika słów wulgarnych i poniżających. W związku z tym zachowaniem wnioskodawca został o godz. 11¹⁵ został zatrzymany, założono mu kajdanki, umieszczono w radiowozie, a następnie przewieziono go do Komendy Powiatowej Policji w P..

/częściowe zeznania wnioskodawcy J. G. k. 77v-78 w zw. z k. 43-44, akta sprawy VII K 316/13 Sądu Rejonowego w Jarocinie VII Zamiejskowy Wydział Karny z siedzibą w Pleszewie: zeznania świadków: P. T. k. 44-45, 106-108, M. K. (1) k. 48-49, Z. S. k. 50, 108, A. M. k. 52, S. B. k. 53-54, M. W. k. 55, 109v-110, notatka urzędowa k. 39, protokół zatrzymania k. 43/.

Najpierw poddano wnioskodawcę badaniom stanu trzeźwości wykonując jedną próbę przy użyciu Alkotestu o godz. 11⁵⁵ z wynikiem negatywnym. Następnie o godz. 12⁰⁰ M. W., w obecności S. B., M. K. (1) i A. M., sporządził protokół zatrzymania osoby. W protokole tym wskazano, jako podstawę prawną zatrzymania, art. 244 § 1 k.p.k. Natomiast opisaną w protokole przyczyną zatrzymania było to, że zatrzymany podczas wykonywanej czynności komorniczej w miejscowości (...) dopuścił się znieważenia funkcjonariusza publicznego, tj. komornika P. T. z art. 266 k.k. i zachodzi obawa nakłaniania świadków do składania fałszywych zeznań. Protokół zawiera także adnotację o pouczeniu wnioskodawcy o przysługujących mu prawach na podstawie art. 244 § 2 k.p.k., art. 245 k.p.k., 246 § 1 i 2 k.p.k. i 612 § 2 k.p.k.

/częściowe zeznania wnioskodawcy J. G. k. 77v-78 w zw. z k. 43-44, akta sprawy VII K 316/13 Sądu Rejonowego w Jarocinie VII Zamiejskowy Wydział Karny z siedzibą w Pleszewie: protokół zatrzymania k. 43, protokół użycia akotestu k. 40/.

J. G. do tego protokołu oświadczył, że będzie składał zażalenie do sądu na zasadność, legalność i prawidłowość zatrzymania. Oświadczył, że chce, aby o zatrzymaniu powiadomić M. G., co uczyniono o godz. 12⁵⁰. Oświadczył także, że nie posiada swojego adwokata i chce kontaktu z adwokatem. Zaproponowano mu kontakt za pośrednictwem M. G. lub za pośrednictwem Internetu, lecz odmówił skorzystania z takiej formy kontaktu. Odmówił też napisania wniosku do sądu o wyznaczenie obrońcy z urzędu. J. G. nie był badany przez lekarza, oświadczył do protokołu, że jest zdrowy. Dodał także, że będzie składał zażalenie do Prokuratora Rejonowego w Pleszewie na sposób przeprowadzenia zatrzymania. Kopię protokołu zatrzymania wnioskodawca otrzymał o godz. 13⁵⁰.

/częściowe zeznania wnioskodawcy J. G. k. 77v-78 w zw. z k. 43-44, akta sprawy VII K 316/13 Sądu Rejonowego w Jarocinie VII Zamiejskowy Wydział Karny z siedzibą w Pleszewie: protokół zatrzymania k. 43, notatka urzędowa k. 57/.

J. G. sporządził zażalenie na zatrzymanie do Sądu Rejonowego w Pleszewie, jeszcze przed otrzymaniem kopii protokołu zatrzymania, w którym, poza podniesieniem tej okoliczności, kwestionował podstawy faktyczne i prawne zatrzymania. Po otrzymaniu kopii protokołu zatrzymania, o godz. 15⁰⁰ złożył oświadczenie uzupełniające, w którym podtrzymał zamiar złożenia zażalenia do Prokuratury na sposób zatrzymania.

/częściowe zeznania wnioskodawcy J. G. k. 77v-78 w zw. z k. 43-44, akta sprawy VII K 316/13 Sądu Rejonowego w Jarocinie VII Zamiejskowy Wydział Karny z siedzibą w Pleszewie: zażalenie k. 42, oświadczenie uzupełniające k. 56/.

Postanowieniem z dnia 14 listopada 2012 r. w sprawie II Kp 177/12 Sąd Rejonowy w Pleszewie na podstawie art. 246 § 1 k.p.k. w zw. z art. 244 § 1 k.p.k. nie uwzględnił zażalenia.

/częściowe zeznania wnioskodawcy J. G. k. 77v-78 w zw. z k. 43-44, akta sprawy VII K 316/13 Sądu Rejonowego w Jarocinie VII Zamiejskowy Wydział Karny z siedzibą w Pleszewie: odpis postanowienia Sądu Rejonowego w Pleszewie k. 58-59/.

W okresie zatrzymania przeprowadzono, poza badaniem stanu trzeźwości wnioskodawcy, szereg czynności procesowych. W dniu 13 listopada 2012 r. przesłuchano świadków P. T., M. K. (1), Z. S., S. B., A. M. i M. W., natomiast w dniu 14 listopada 2012 r. wydano postanowienie o uzupełnieniu zarzutów i przesłuchano wnioskodawcę w charakterze podejrzanego oraz zaznajomiono go z materiałami dochodzenia. J. G. został zwolniony w dniu 14 listopada 2012 r. o godz. 14⁰⁵.

/akta sprawy VII K 316/13 Sądu Rejonowego w Jarocinie VII Zamiejskowy Wydział Karny z siedzibą w Pleszewie: protokoły przesłuchania świadków k. 44-45, 48-50, 52-55, protokół zatrzymania k. 43, postanowienie o uzupełnieniu zarzutów k. 60-61, protokół przesłuchania podejrzanego k. 63-64, protokół zaznajomienia podejrzanego z materiałami dochodzenia k. 65/.

J. G. nie wniósł zażalenia do Prokuratury Rejonowej w Pleszewie na sposób przeprowadzenia zatrzymania.

/częściowe zeznania wnioskodawcy J. G. k. 77v-78 w zw. z k. 43-44/.

Dochodzenie przeciwko J. G. zakończyło się skierowaniem w dniu 29 listopada 2012 r. aktu oskarżenia do Sądu Rejonowego w Pleszewie. Sąd ten, orzekając już jako Sąd Rejonowy w Jarocinie VII Zamiejskowy Wydział Karny z siedzibą w Pleszewie, wyrokiem z dnia 27 czerwca 2013 r. w sprawie VII K 316/13 uznał wnioskodawcę za winnego tego, że:

- w dniu 11 września 2012 r. w miejscowości (...), powiat (...), działając umyślnie i z zamiarem bezpośrednim, znieważył funkcjonariusza publicznego - komornika sądowego P. T. podczas i w związku z wykonywaniem przez niego obowiązków służbowych w ten sposób, że w czasie, gdy komornik sądowy P. T. wykonywał czynności komornicze do sprawy oznaczonej sygn. akt Kmp 37/05, polegające na zajęciu ruchomości należących do dłużnika J. G., wypowiedział do niego słowa „ty śmierdzielu, ty śmieciu”, a także dokonał naruszenia nietykalności cielesnej P. T. podczas i w związku z wykonywaniem przez niego obowiązków służbowych, w ten sposób, że w czasie, gdy komornik sądowy P. T. wykonywał czynności komornicze do sprawy oznaczonej sygn. akt Kmp 37/05, polegające na zajęciu ruchomości należących do dłużnika J. G., uderzył go oboma rękami w klatkę piersiową i odepchnął, to jest czynu z art. 222 § 1 k.k. i art. 226 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. i za to na podstawie art. 222 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 3 k.k. wymierzył mu karę 8 miesięcy pozbawienia wolności,

- dniu 11 września 2012 r. w miejscowości (...), powiat (...), działając umyślnie z zamiarem bezpośrednim, trzymając w uniesionej ręce siekiere i zbliżając się do pokrzywdzonego, groził komornikowi sądowemu P. T. pozbawieniem życia, w celu zmuszenia go do zaniechania prawnej czynności służbowej w postaci zajęcia maszyn stolarskich w sprawie egzekucyjnej oznaczonej sygn. akt Kmp 37/05, to jest czynu z art. 224 § 2 k.k. i za to na podstawie tego przepisu wymierzył mu karę 1 roku pozbawienia wolności,

- w dniu 13 listopada 2012 r. w miejscowości (...), powiat (...), działając umyślnie z zamiarem bezpośrednim, znieważył funkcjonariusza publicznego P. T. podczas i w związku z wykonywaniem przez niego obowiązków służbowych w ten sposób, że w czasie gdy komornik sądowy P. T. wykonywał czynności komornicze do sprawy oznaczonej sygn. akt Kmp 37/05, polegające na pierwszej licytacji ruchomości należących do dłużnika J. G., wypowiedział do niego słowa wulgarne i poniżające, to jest czynu z art. 226 § 1 k.k. i za to na podstawie tego przepisu wymierzył mu karę 8 miesięcy pozbawienia wolności.

Sąd na podstawie art. 85 k.k. i art. 86 § 1 k.k. orzekł karę łączną 1 roku i 2 miesięcy pozbawienia wolności, na poczet której, na podstawie art. 63 § 1 k.k. zaliczył J. G. okres jego zatrzymania w sprawie od dnia 13 listopada 2012 r. do dnia 14 listopada 2012 r., przyjmując jeden dzień rzeczywistego pozbawienia wolności za równoważny jednemu dniu kary pozbawienia wolności.

Sąd Okręgowy w Kaliszu wyrokiem z dnia 12 sierpnia 2014 r. w sprawie IV Ka 410/13, orzekając na skutek apelacji wniesionej przez J. G., utrzymał powyższy wyrok w mocy, uznając apelację za oczywiście bezzasadną.

/częściowe zeznania wnioskodawcy J. G. k. 77v-78 w zw. z k. 43-44, akta sprawy VII K 316/13 Sądu Rejonowego w Jarocinie VII Zamiejscowy Wydział Karny z siedzibą w Pleszewie: akt oskarżenia k. 68, wyrok Sądu Rejonowego w Jarocinie VII Zamiejscowy Wydział Karny z siedzibą w Pleszewie k. 146-147, wyrok Sądu Okręgowego w Kaliszu k. 288/.

Rzecznik Praw Obywatelskich nie znalazł podstaw do wniesienia kasacji od wyroku Sądu Okręgowego w Kaliszu z dnia 12 sierpnia 2014 r. w sprawie IV Ka 410/13.

/częściowe zeznania wnioskodawcy J. G. k. 77v-78 w zw. z k. 43-44, informacja Biura Rzecznika Praw Obywatelskich k. 66/.

Zeznania wnioskodawcy J. G. sąd uznał za wiarygodne w części zgodnej z wyżej przyjętym stanem faktycznym. Chodzi tutaj o okoliczności takie jak:

- prowadzenie egzekucji komorniczej przeciwko niemu,
- dwukrotny przyjazd na jego posesję komornika i policjantów,
- fakt wypowiedzi pod adresem komornika,
- fakt zatrzymania, założenia kajdanek i przewiezienia do KPP w Pleszewie,
- złożenie zażalenia na zatrzymanie i oświadczenia uzupełniającego do sądu i jego nieuwzględnienie,
- niezłożenie zażalenia na sposób zatrzymania
- doręczenie kopii protokołu zatrzymania,
- charakter sprawy przeciwko niemu, rodzaj postawionych mu zarzutów i sposób rozstrzygnięcia,
- kierowanie próśb do Rzecznika Praw Obywatelskich i nie wniesienie przez niego kasacji.

Są to bowiem okoliczności, które zostały potwierdzone przez dokumenty z akt niniejszej sprawy zaliczone w poczet dowodów oraz wiarygodny materiał dowodowy z akt sprawy VII K 316/13 Sądu Rejonowego w Jarocinie VII Zamiejscowy Wydział Karny z siedzibą w Pleszewie, przytoczone wyżej przy ustaleniach stanu faktycznego, a których powtarzanie w tym miejscu nie jest już konieczne.

Pozostałe zeznania nie są wiarygodne. Przede wszystkim nie zasługują na wiarę twierdzenia wnioskodawcy, w których przedstawia on przebieg zdarzeń, poprzedzających zatrzymanie na terenie jego posesji, gdyż niewątpliwie zmierzają one do kwestionowania w toku niniejszego postępowania okoliczności stanowiących postawę jego prawomocnego skazania za czyn z art. 226 § 1 k.k., co jest w tym trybie niedopuszczalne. Sąd Okręgowy w pełni podziela ocenę materiału dowodowego dokonaną przez Sąd Rejonowy w Jarocinie VII Zamiejscowy Wydział Karny z siedzibą w Pleszewie w sprawie VII K 316/13 i Sąd Okręgowy w Kaliszu w sprawie IV Ka 410/13, w świetle, której sprawstwo wnioskodawcy nie budzi żadnych wątpliwości. Zwrócić przy tym należy uwagę, że J. G. w zasadzie nie kwestionował, że wypowiedział pod adresem komornika „co o nim myśli” oraz że sygnalizował mu swoje silne wzburzenie, twierdził jednakże, że miał prawo do takich wypowiedzi, powołując się na wolność wypowiedzi poglądów w swoim własnym domu. Wnioskodawca powoływał się przy tym na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 2006 r. dotyczący art. 226 k.k., (zapewne z dnia 11 października 2006 r. w sprawie P 3/06), podczas gdy dotyczył on stanu prawnego nieobowiązującego w dacie tego czynu. Wskutek powyższego orzeczenia TK doszło bowiem do nowelizacji art. 226 k.k., która wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 lutego 2015 r. w sprawie SK 70/13 została uznana za konstytucyjną (Dz.U.2015/234). Podkreślić też należy, że J. G. częściowo pomylił zdarzenia podając, że wypowiadał pod adresem komornika słowa „szmata i śmierdziel”, co miało miejsce wcześniej, tj. w dniu 11 września 2012 r.

Niewiarygodne są zeznania wnioskodawcy (k. 77v), że wręczono mu protokół zatrzymania przy zwolnieniu. Przeciwno temu nie tylko świadczą zapisy tego protokołu, jak i oświadczenia uzupełniające (k. 43 i 56 akta sprawy VII K 316/13 Sądu Rejonowego w Jarocinie VII Zamiejscowy Wydział Karny z siedzibą w Pleszewie), ale także jego poprzednie zeznania k. 43v.

Niewiarygodne są też zeznania wnioskodawcy, że czasie zdarzenia nie toczyło się żadne śledztwo i że nie miał żadnej informacji, że po wcześniejszej wizycie komornika zostało złożone zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa.

Przeczą temu dokumenty z akt sprawy VII K 316/13 Sądu Rejonowego w Jarocinie VII Zamiejscowy Wydział Karny z siedzibą w Pleszewie. J. G. postawiono bowiem wcześniej zarzuty (k. 30), pouczono o uprawnieniach i obowiązkach (k. 31), przesłuchano go w charakterze podejrzanego (k. 32-33) i zawiadomiono go o terminie końcowego zaznajomienia z materiałami postępowania przygotowawczego (k. 36). Wnioskodawca złożył nawet wniosek o wyłączenie funkcjonariuszy KPP w Pleszewie od prowadzenia tej sprawy (k. 37).

Niewiarygodne są też zeznania wnioskodawcy, że w okresie zatrzymania policja nie prowadziła żadnych czynności procesowych, które pozwoliłyby zapobiec zacieraniu przez niego śladów przestępstwa. Przeciwno temu przemawiają bowiem dokumenty z akt sprawy VII K 316/13 Sądu Rejonowego w Jarocinie VII Zamiejscowy Wydział Karny z siedzibą w Pleszewie (k. 44-45, 48-50, 52-55, 60-61, 63-64, 65) wskazujące na przeprowadzenie szeregu czynności procesowych. Nie można też podzielić stanowiska wnioskodawcy, że jego konkubina była jedyną osobą, którą mógł nakłaniać do składania fałszywych zeznań, bezprawny wpływ mógł przecież dotyczyć także innych świadków.

Pozostały materiał dowodowy sąd uznał za wiarygodny z uwagi na brak podstaw do jego zakwestionowania.

W toku niniejszej sprawy doszło do istotnej zmiany stanu prawnego obowiązującego w chwili wniesienia wniosku o zadośćuczynienie. Mianowicie z dniem 1 lipca 2015 r., tj. z wejściem w życie art. 1 pkt 190 - 199 ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2013 r. poz. 1247 z późn. zm.) w istotny sposób zmodyfikowane zostały przepisy rozdziału 58 Kodeksu postępowania karnego. Przepisy intertemporalne w/w ustawy nowelizującej w jej art. 27 i 29 statuują zasadę "chwytania w locie" przez nowe przepisy wszystkich spraw toczących się według przepisów k.p.k. oraz zasadę rozstrzygania wątpliwości interpretacyjnych na rzecz ustawy nowej. Spośród dalszych, szczegółowych przepisów intertemporalnych tylko art. 40 i 41 tej ustawy dotyczą rozdziału 58 k.p.k. i odnoszą się do kwestii przedawnienia roszczeń oraz zastosowania przepisu art. 553 § 1 k.p.k. Oznacza to, że do spraw niezakończonych przed dniem 1 lipca 2015 r., do jakich zalicza się sprawa niniejsza, należy stosować w pozostałym zakresie przepisy rozdziału 58 k.p.k. w brzmieniu zmodyfikowanym ustawą z dnia 27 września 2013 r. (por. postanowienie SA w Krakowie z dn. 9 września 2015 r., II AKz 333/15. LEX 1797145; wyroki SA w Katowicach z dn. 13 sierpnia 2015 r., II Aka 256/15, LEX 1842339 i z dn. 3 lipca 2015 r., II Aka 220/15 LEX 1809496; Maja Klubińska, Dariusz Kala „Odszkodowanie i zadośćuczynienie za niesłuszne skazanie oraz niesłuszne stosowanie środków przymusu procesowego - analiza trybu i zasad dochodzenia roszczeń (cz. II)”, Przegląd Sądowy nr 2/2016; Wojciech Jasiński „Odszkodowanie i zadośćuczynienie za niesłuszne skazanie, wykonanie środka zabezpieczającego oraz niezasadne stosowanie środków przymusu po nowelizacji kodeksu postępowania karnego”, Prokuratura i Prawo nr 9/2015).

Znowelizowane przepisy rozdziału 58 k.p.k., które mogą mieć obecnie zastosowanie w przypadku zadośćuczynienia za zatrzymanie w stosunku do osoby, która występowała w sprawie w charakterze podejrzanego lub oskarżonego, to art. 552 § 1 i 2 k.p.k. i art. 552a § 1 i 2 k.p.k., przy nie wystąpieniu przesłanek z art. 553 k.p.k.

Zgodnie z art. 552 § 1 k.p.k. oskarżonemu, który w wyniku kasacji lub wznowienia postępowania został uniewinniony lub wobec którego orzeczono łagodniejszą karę lub środek karny albo środek związany z poddaniem sprawcy próbie, przysługuje od Skarbu Państwa odszkodowanie za poniesioną szkodę oraz zadośćuczynienie za doznaną krzywdę, wynikłe z wykonania względem niego w całości lub w części kary lub środka, których nie powinien był ponieść, oraz wykonywania wobec niego środka przymusu określonego w dziale VI. W razie ponownego skazania oskarżonego odszkodowanie i zadośćuczynienie przysługuje za niezasadne wykonywanie środków przymusu w zakresie, w jakim

nie zostały zaliczone na poczet orzeczonych kar lub środków. Przepis § 1 stosuje się także, jeżeli po uchyleniu skazującego orzeczenia postępowanie umorzono wskutek okoliczności, których nie uwzględniono we wcześniejszym postępowaniu (art. 552 § 2 k.p.k.).

Natomiast zgodnie z art. 552a § 1 k.p.k. razie niewinnienia oskarżonego lub umorzenia wobec niego postępowania w wypadkach innych niż określone w art. 552 § 1-3 oskarżonemu przysługuje od Skarbu Państwa odszkodowanie za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę, wynikłe z wykonywania wobec niego w tym postępowaniu środków przymusu, o których mowa w dziale VI. Roszczenie o odszkodowanie lub zadośćuczynienie, o którym mowa w § 1, przysługuje także oskarżonemu w razie skazania z tytułu niezasadnego wykonywania środków zapobiegawczych lub zabezpieczenia majątkowego w zakresie, w jakim z uwagi na rodzaj i rozmiar orzeczonych kar lub środków karnych nie można było zaliczyć na ich poczet okresów wykonywania odpowiednich środków zapobiegawczych podlegających takiemu zaliczeniu lub w pełni wykorzystać zastosowanego zabezpieczenia majątkowego (art. 552a § 2 k.p.k.).

W odniesieniu zatem do osób oskarżonych znika w kodeksie postępowania karnego dotychczasowe pojęcie niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania oraz zatrzymania. Powoduje to, że dezaktualizuje się wypracowany w tym zakresie dotychczasowy dorobek orzeczniczy Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych, które podejmowały próbę zinterpretowania zasad, na jakich Skarb Państwa ponosi odpowiedzialność za stosowanie tymczasowego aresztowania lub zatrzymania. Wypracowane w tym zakresie stanowisko będzie przydatne jedynie przy wykładni art. 552b k.p.k. który przewiduje, że "Prawo do odszkodowania i zadośćuczynienia przysługuje również osobie innej niż oskarżony w razie niewątpliwie niesłusznego zatrzymania w związku z postępowaniem karnym". Podstawową zatem przesłanką dla oceny słuszności dochodzonego roszczenia jest zapadłe rozstrzygnięcie w sprawie karnej, tj. istnienie prawomocnego wyroku uniewinniającego lub umarzającego postępowanie, czy to w trybie zwyczajnym (art. 552 § 2 k.p.k. i art. 552a § 1 k.p.k.), czy nadzwyczajnym (por. wyrok SA w Katowicach z dn. 3 lipca 2015 r., II Aka 220/15 LEX 1809496; Dariusz Świecki Komentarz do art. 552 k.p.k., LEX 2015, Wojciech Jasiński „Odszkodowanie i zadośćuczynienie za niesłuszne skazanie, wykonanie środka zabezpieczającego oraz niezasadne stosowanie środków przymusu po nowelizacji kodeksu postępowania karnego”, Prokuratura i Prawo nr 9/2015).

W przypadku zaś skazania, jedyną przesłanką dochodzenia odszkodowania i zadośćuczynienia jest stwierdzenie niemożności zaliczenia okresów wykonywania środków zapobiegawczych na poczet orzeczonych kar lub środków karnych z uwagi na ich rodzaj i rozmiar. Wyjątek tu stanowi art. 553 § 4 k.p.k. wprowadzający możliwość dochodzenia roszczeń jedynie o zadośćuczynienie z powodu wykonania środków przymusu zaliczonych na poczet kar w innym postępowaniu.

W niniejszej sprawie w stosunku do wnioskodawcy J. G. nie zachodzą żadne przesłanki do zasądzenia zadośćuczynienia za zatrzymanie w dniach 13-14 listopada 2012 r. Wobec wnioskodawcy zapadł bowiem prawomocny wyrok skazujący za czyn będący postawą zatrzymania, nie został on wzruszony w wyniku kasacji lub wznowienia postępowania, a okres zatrzymania został w całości zaliczony na orzeczoną w tej samej sprawie karę pozbawienia wolności. W żaden zatem sposób nie można przyjąć, iż w/w zatrzymanie było niezasadne w rozumieniu przepisów rozdziału 58 k.p.k.

Bez znaczenia będzie natomiast pozostawać to, czy środki przymusu były stosowane zgodnie z właściwymi przepisami określonymi w kodeksie postępowania karnego. Od dnia 1 lipca 2015 r. w przypadku zatrzymania nieistotne dla zasądzenia potencjalnego odszkodowania lub zadośćuczynienia w trybie określonym przepisami rozdziału 58 jest badanie jego legalności, zasadności lub prawidłowości. Jak wydaje się obecnie kwestia ta może być podnoszona wyłącznie w trybie odpowiednich przepisów kodeksu postępowania cywilnego, na co wskazuje art. 77 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej gwarantujący naprawienie szkody wyrządzonej poszkodowanemu działaniami organu władzy publicznej. W przepisie tym wyraża się myśl ogólną, że bezprawne wyrządzenie szkody przez władzę publiczną daje prawo do odszkodowania (por. wyrok SA w Katowicach z dn. 3 lipca 2015 r., II Aka 220/15 LEX 1809496).

Ubocznie tylko należy zauważyć, że dochodzona kwota zadośćuczynienia nie została w żaden sposób uzasadniona przez wnioskodawcę, gdyż jego zeznania w tej kwestii są całkowicie oderwane od rzeczywistych realiów sprawy.

Biorąc powyższe pod uwagę sąd na podstawie art. 552 § 1 i 2 k.p.k. oraz art. 552a § 1 i 2 k.p.k. oddalił wniosek.

Niezależnie od tych rozważań sąd dokonał z ostrożności procesowej także oceny zasadności roszczenia wnioskodawcy w świetle przepisów poprzednio obowiązujących, tj. art. 552 § 4 k.p.k. w brzmieniu sprzed 1 lipca 2015 r. Spotkać bowiem można poglądy mogące uzasadnić możliwość zastosowania tego przepisu w sytuacji złożenia wniosku przed tą datą, bądź z powodu przyjęcia, że przepis ten ma charakter materialnoprawny (por. odpowiednio wyrok SA w Katowicach z dnia 6 listopada 2015 r., II AKa 410/15, LEX nr 1934417), czy też z punktu widzenia dyrektywy ochrony praw nabytych wynikającej z zasady demokratycznego państwa prawnego - art. 2 Konstytucji (por. Maja Klubińska, Dariusz Kala „Odszkodowanie i zadośćuczynienie za niesłuszne skazanie oraz niesłuszne stosowanie środków przymusu procesowego - analiza trybu i zasad dochodzenia roszczeń (cz. II)”, Przegląd Sądowy nr 2/2016).

Przy ocenie kwestii niewątpliwie niesłusznego zatrzymania w rozumieniu art. 552 § 4 k.p.k. w brzmieniu sprzed 1 lipca 2015 r. sąd powinien mieć na uwadze, czy zastosowanie tego środka przymusu procesowego nastąpiło z obrazą przepisów rozdziału 27 k.p.k., a tym samym, czy spowodował on dolegliwość, jakiej osoba zatrzymana nie powinna była doznać, analizując to zagadnienie w aspekcie całokształtu okoliczności zaistniałych w sprawie, w której doszło do zatrzymania, a znanych w dacie orzekania w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia, w tym także z uwzględnieniem prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, w której nastąpiło zatrzymanie, jeżeli już zapadło (por. uchwała SN z dnia 23 maja 2006 r., I KZP 5/06, OSNKW 2006/6/55). Niewątpliwa niesłuszność zatrzymania (bezprawność) zachodzi nie tylko, gdy brak jest podstawy faktycznej, by je stosować, ale i gdy zatrzymanie jest stosowane bez istotnej potrzeby procesowej, ocenianej ex nunc, a nie wedle stanu z czasu stosowania go (por. wyrok SA w Krakowie z dnia 8 października 2008 r., II AKa 131/08, KZS 2008/11/67).

Ustawodawca w art. 552 § 4 k.p.k. przyznaje roszczenie za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie, bez względu na to, czy nastąpiło ono w toczącym się już postępowaniu karnym, czy jeszcze przed procesem. Zatrzymanie jest przy tym zawsze, jako przewidziane przez prawo karne procesowe, czynnością procesową, nawet wtedy, gdy jest to jednocześnie czynność przedprocesowa, czyli dokonywana przed wszczęciem postępowania karnego. W świetle art. 552 § 4 k.p.k., dla oceny czy zatrzymanie było niewątpliwie niesłuszne nie ma znaczenia, czy po dokonaniu go w trybie określonym w art. 244 k.p.k. doszło następnie do wszczęcia postępowania karnego i czy było to postępowanie in rem, czy też nastąpiło również przedstawienie zarzutów zatrzymanemu, albo czy został on zwolniony, a do wszczęcia postępowania przygotowawczego, z uwagi na brak uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa, w ogóle nie doszło (por. wyrok SA w Szczecinie z dnia 26 marca 2009 r., II AKa 1/09, LEX nr 508307).

Niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie powodujące konieczność przyznania odszkodowania zachodzi, gdy:

- a) do zatrzymania osoby doszło przy braku przesłanek wskazanych w art. 244 § 1 k.p.k. lub w innych przepisach je dopuszczających,
- b) przesłanki te odpadły w trakcie trwania zatrzymania, a mimo to trwało ono nadal, a także
- c) przekroczono dopuszczalny czas zatrzymania (arg. z art. 248 § 1 i 2 k.p.k.) lub
- d) zatrzymano osobę ponownie po uprzednim jej zwolnieniu na podstawie tych samych faktów i dowodów, jakie istniały przed zwolnieniem (arg. z art. 248 § 3 k.p.k.).

Niewątpliwa niesłuszność zatrzymania, stwierdzana wskutek żądania odszkodowania i zadośćuczynienia (art. 552 § 4 k.p.k.), nie jest tożsama z kryteriami badania zażalenia na zastosowanie zatrzymania (art. 246 § 1 k.p.k.). Wprawdzie w obu wypadkach bada się zasadność i legalność zatrzymania, ale wskutek zażalenia bada się także jego prawidłowość, czego nie bada się wskutek roszczenia pieniężnego. W trybie art. 552 § 4 k.p.k. nie wystarczy ustalenie, że zatrzymanie było niesłuszne, należy bowiem ustalić wysoki stopień owej niesłuszności, to jest stwierdzić, że było niewątpliwie niesłuszne (por. wyrok SA w Krakowie z dn. 10 września 2009 r., II AKo 146/09, KZS 2009/12/67; wyrok SA w Krakowie z dnia 17 grudnia 2003 r., II AKa 344/03, KZS 2004/1/33).

Legalność i zasadność zatrzymania wiążą się z istnieniem uprawnienia podmiotu zatrzymującego do zatrzymania, dopuszczalności zatrzymania danej osoby (np. kwestia immunitetów) oraz istnieniem podstaw do dokonania tej czynności, w tym danych uzasadniających przypuszczenie popełnienia przestępstwa przez zatrzymywanego i obawy, które wskazywały na potrzebę zatrzymania. Prawdopodobność zatrzymania to z kolei poprawność dokonania poszczególnych, wymaganych przez ustawę czynności, związanych z zatrzymywaniem, a więc informacje i pouczenia wskazane w art. 244 § 2 k.p.k., czy sporządzenie protokołu z dochowaniem jego wymogów określonych w art. 244 § 2 k.p.k., w tym doręczenie zatrzymanemu jego odpisu, a także sposób dokonania tej czynności przez zatrzymującego (np. zbędne użycie siły fizycznej lub pałki, obraźliwe traktowanie zatrzymanego, wyrządzenie mu szkód na mieniu itd.) (por. komentarz do art. 246 k.p.k. [w:] T. Grzegorzczak, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Zakamycze, 2003, wyd. III).

Na podstawie art. 552 § 4 k.p.k. rekompensowane mogą być jedynie szkoda i krzywda, będące bezpośrednim następstwem niesłuszności zastosowanego środka przymusu. Jeżeli natomiast w wyniku sposobu wykonania środka przymusu doszło do dalszych szkód nic nie stoi na przeszkodzie dochodzeniu od Skarbu Państwa roszczeń na drodze procesu cywilnego (por. postanowienie SN z dnia 7 lutego 2007 r., V KK 61/06, OSNKW 2007/3/28).

Biorąc powyższe poglądy i orzecznictwo pod uwagę stwierdzić należy, że w żaden sposób nie można przyjąć, iż zatrzymanie wnioskodawcy było niewątpliwie niesłuszne także w rozumieniu art. 552 § 4 k.p.k. w brzmieniu sprzed 1 lipca 2015 r.

Zgodnie z art. 244 § 1 k.p.k. policja ma prawo zatrzymać osobę podejrzaną, jeżeli istnieje uzasadnione przypuszczenie, że popełniła ona przestępstwo, a zachodzi obawa ucieczki lub ukrycia się tej osoby albo zatarcia śladów przestępstwa bądź też nie można ustalić jej tożsamości albo istnieją przesłanki do przeprowadzenia przeciwko tej osobie postępowania w trybie przyspieszonym. W niniejszej sprawie wskazanie tej podstawy prawnej zatrzymania było jednak uzasadnione jedynie przesłankami do przeprowadzenia postępowania w trybie przyspieszonym, gdyż obawa nakłaniania świadków do składania fałszywych zeznań, nie jest obawą zatarcia śladów przestępstwa, gdyż chodzi tu o dowody o charakterze materialnym. Błędne wskazanie podstawy zatrzymania nie oznacza jednak, że było ono bezprawne i nielegalne. Zwrócić bowiem należało na kontekst w jakim ono nastąpiło, tj. że dotyczyło kolejnego zachowania wnioskodawcy w stosunku do komornika sądowego, co wskazywało na obawę, że ponownie w razie eskalacji tego zachowania może dojść, co najmniej do naruszenia nietykalności cielesnej tej osoby (tak jak w dniu 11 września 2012 r.). Przypomnieć należy, że zgodnie z art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o policji policjanci mają prawo zatrzymywania osób stwarzających w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego, a także dla mienia, a w myśl art. 15 ust. 2 tej ustawy osobie zatrzymanej na tej podstawie przysługują uprawnienia przewidziane dla osoby zatrzymanej w Kodeksie postępowania karnego. Te przepisy w ocenie sądu powinny zostać w niniejszej sprawie wskazane.

J. G. został zatrzymany wobec uzasadnionego przypuszczenia, że popełnił przestępstwo i stwarzał w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla zdrowia ludzkiego. Istniały zatem podstawy do dokonania czynności jego zatrzymania. Czynność zatrzymania została przeprowadzona przez policję, a zatem organ posiadający ustawowe uprawnienia do dokonania tej czynności. W jej trakcie doszło do użycia środków przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek, co znajduje oparcie w przepisach art. 16 ustawy o policji.

Nie istniały żadne przesłanki wskazujące na niedopuszczalność zatrzymania J. G., w szczególności nie chronił go żaden immunitet i nie zatrzymano go ponownie po uprzednim zwolnieniu na podstawie tych samych faktów i dowodów, jakie istniały przed zwolnieniem. W okresie zatrzymania nie ujawniły się okoliczności wskazujące na dezaktualizację tych przesłanek. Nie przekroczono także dopuszczalnego czasu zatrzymania. Z tego punktu widzenia zatrzymanie wnioskodawcy uznać należy za słuszne.

Tak samo ocenić je trzeba z punktu widzenia prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, w której nastąpiło zatrzymanie. J. G. został bowiem prawomocnie skazany min. za czyn z art. 226 § 2 k.k. na karę pozbawienia wolności, na poczet której okres zatrzymania został w całości zaliczony.

Przypomnieć także należy, że na gruncie stanu prawnego sprzed 1 lipca 2015 r. w orzecznictwie konsekwentnie przyjmowano, że nawet w przypadku oczywiście niesłusznego zatrzymania i tymczasowego aresztowania, zaliczenie okresu stosowania tych środków przymusu na podstawie art. 63 k.k. wyłączało możliwość zasądzenia odszkodowania i zadośćuczynienia w trybie przepisów rozdziału 58 k.p.k. (por. postanowienie SN z dnia 20 września 2007 r., I KZP 28/07, OSNKKW 2007, nr 10, poz. 7; wyrok SA w Szczecinie z dnia 29 maja 2013 r., II AKa 85/13, LEX nr 1349974; wyrok SA we Wrocławiu z dnia 25 stycznia 2013 r., II AKa 401/12, LEX nr 1283547; wyrok SA w Gdańsku z dnia 21 sierpnia 2012 r., II AKa 238/12, LEX nr 1236110).

Sąd zasądził nadto na podstawie art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 26 maja 1982 roku prawo o adwokaturze oraz § 2, § 4 ust. 1 oraz § 17 ust. 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu, od Skarbu Państwa na rzecz adwokata M. S. kwotę 147,60 zł tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej wnioskodawcy z urzędu. Kwota ta obejmuje podatek VAT.

O kosztach orzeczono na podstawie art. 554 § 2 k.p.k.

SSO Andrzej Miller SSO Marek Bajger SSO Krzysztof Patyna